

УДК 796.5 (450)

Безуглий В.В.

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ІТАЛІЇ

Розглянуті основні особливості розміщення культурно-історичних рекреаційних ресурсів по території Італії. Виявлені основні можливості пізнавального туризму в країні.

Рассмотрены основные особенности размещения культурно-исторических рекреационных ресурсов по территории Италии. Выявлены основные возможности познавательного туризма в стране.

The basic features of placing of cultural and historical recreational resources are considered of Italy. It's exposed basic possibilities of cognitive tourism in a country.

Актуальність теми. Італія вже кілька десятиліть поспіль є популярним центром туризму, зокрема пізнавального. У 2010 р. її відвідали понад 43,6 млн іноземних туристів (п'яте місце в світі). Цьому сприяють її унікальні культурні комплекси, багата історична спадщина, архітектурні пам'ятки різних епох тощо.

Мінімальний набір історико-архітектурних пам'яток може надати будь-яка територія Італії, втім для перетворення її на туристичний регіон необхідна значна концентрація останніх. Велику роль у цьому відіграє і наявність своєрідних особливостей історико-архітектурних об'єктів, що надають їм певної унікальності: їх призначення, сучасні технічні можливості, естетичний вигляд, вік, особливості художнього устрою тощо.

Метою роботи є аналіз основних особливостей розміщення культурно-історичних рекреаційних ресурсів як передумови розвитку пізнавального туризму в Італії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед найвідоміших сучасних культурних центрів Італії, славнозвісних своїми архітектурними "творіннями", особливо відзначаються Рим, Мілан, Флоренція, Неаполь, Венеція, Генуя тощо. Їх розквіт припав на період Середньовіччя. Флоренція та Венеція зберегли до наших днів найбільшу кількість пам'яток Середньовіччя. Значний розвиток держав, що існували на території Італії у ранньому Середньовіччі сприяв утворенню тут таких нових міст, як Неаполь, Генуя, Піза тощо. З часом ці міста набули статусу торгівельних центрів, в яких не менше уваги приділялося розвитку культури. Сьогодні вони виступають "живими" пам'ятками минулих часів і складають національно-культурну спадщину країни [1].

На території практично кожного із сучасних міст Італії, завдяки їх давньої та бурхливої історії, збереглися та існують визначні архітектурні пам'ятки, що мають духовну та історичну цінність як для італійців, так і для всього людства (табл. 1).

Майже 1/3 від усіх архітектурно-історичних пам'яток припадає на споруди готичного стилю, для якого були характерні загострені форми арок, вікон та дахів. До найкращих архітектурних зразків цього стилю відносяться, наприклад, давня бібліотека Сан-Марко, церква Святого Міхаїла, Венеціанський замок у Фіюлі-Венеції, Палаці Ка д'Оро і Вендрамін-Калерджі – у Венеції.

Найдавнішими архітектурними історико-культурними пам'ятками Італії вважаються Тріумфальна арка Тіта (81 р. н.е.), Колона Трояна (111-114 рр.), Колізей (75-80 рр.), Пантеон (125 р. н.е.), Терми Каракали у Римі (125 р. н.е.) та ін. Ці будівлі датуються періодом I-VI ст. н.е. і відносяться до епохи античних часів. Вони ж виступають одніми із найцінніших пам'яток давнини і світової культури в цілому. Нині більшість з цих споруд є частково зруйнованими і потребують періодичної реставрації. До

пам'яток світового значення країни відносять також давні церкви Кальярі та пам'ятки Сіракуз. Сьогодні ці будівлі майже зруйновані і тому перебувають під особливою охороною італійського уряду [3].

Табл. 1

Найбільші та найвідоміші культурно-історичні пам'ятки найбільших міст

Назва міста	Історичний об'єкт чи пам'ятка	Вид архітектурного стилю	Століття, рік створення
Рим	Тріумфальна арка Тіта	ЗД	81 р. н.е.
	Колона Трояна	ЗД	111–114 рр.
	Колізей	ЗД	75–80 рр. н.е
	Пантеон “Храм Богів”, Терми Каракали	ЗД	125 р. н.е
	Ренесанські палаци (Канцелерія, Парнезе), віли (Фарнезіна, Мадама), церкви (Сан-Карло, Сант- Андреа)	ГТ	XV–XVI ст.
	Собор Святого Петра	ГТ	1506–1614 рр.
Мілан	Театр “Ла-Скала”	ГТ	XVI ст
	Церква Сант-Амброджо	ГТ	IX–XV ст.
	Готичний собор	ГТ	XIV–XIX ст.
	Замок Кастелло Сфорцеско	ГТ	1450 р.
	Монастир Санта-Марія деле Грація з “Тайною вечерею” Леонардо да Вінчі	ГТ	XV ст.
Неаполь	Бабтістерій Сан-Джовані	ЗД	V ст.
	Замок Кастель дель Ово	Р	XII ст.
	Монастир Чиртоза ді Сан- Мартіно	ГТ+БР	XIV–XVII ст.
	Руїни давнього міста Помпеї на південному сході від Неаполя	ЗД	зруйноване у 79 р. н.е.
Турін	Церква Сан-Лоренцо	БР	XVII ст.
	Палаци Коріньяно	БР	XV–XVII ст.

ЗД – давньоримська антична архітектура, ГТ – готичний стиль, БР – стиль бароко, Р – романський стиль

Серед історичних культурних закладів сучасності особливе значення в Італії мають: найстаріший в Європі Болонський університет (XII ст.), картинні галереї Пітті (XVI ст.) та Уффіці (XVI ст.) у Флоренції та ін.

У цілому, найбільшим різноманіттям історико-культурних пам'яток, відносно історичних епох їх виникнення, відзначаються Мілан, Савона, Неаполь і Перуджа. Саме тут утворилися “вікові ансамблі” архітектурних пам'яток, що розповідають про історію та культуру народу країни. У більшості великих міст Італії спостерігається органічне поєднання пам'яток кінця епохи Середньовіччя – початку Нового часу. У цілому великомасштабне будівництво споруд по території Італії прийшлося на епоху Відродження (XII-XV ст.).

Загальна кількість найвизначніших пам'яток історії та архітектури по двадцяти чотирьом містам Італії, обраним експертним шляхом, дорівнює 70. До них належать шість груп споруд – пам'ятки громадської, оборонної та сакральної архітектури, садово-паркового мистецтва, архітектурні монументи та комплекси. Всі шість груп визначених споруд одночасно не представлені у жодному з міст Італії. Втім, три групи пам'яток архітектури з шести виявлені в Римі, Мілані, Неаполі, Болоньї та Трієсті, дві – в десяти містах (Венеція, Флоренція, Сіракузи, Перуджа, Новара, Ходжа, Козенца, Терни, Монца, Турін). Одна група архітектурно-історичних пам'яток відмічена в містах – Савона, Кальрні, Тренто, Аоста, Анкона, Пескара, Кампобассо, Потенца, Салерно.

За чисельністю пам'яток архітектури, їх насиченістю та призначенням серед шести виділених груп архітектурних споруд виділяються дві – пам'ятки культової архітектури (сакральні) – 45% (31 об'єкт, представництво у 18-ти проаналізованих містах Італії) та громадські пам'ятки (22 об'єкти, представлені у 13-ти містах країни). Сакральне поле Італії представлене церквами, монастирями, соборами, каплицями, баптистеріями тощо. Серед них найпоширенішими є церкви та собори, які історично відігравали важливу роль у формуванні суспільно-політичної думки, наукового і культурного життя італійського народу, а отже, й розвитку суспільного розуму та інтелекту. Саме за монастирськими стінами виникли перші друкарні, лікарні, бібліотеки тощо.

Серед оборонних споруд особливо виділяються залишки міських стін давньоримських споруд та поодинокі замки. Віднесення середньовічних замків до категорії оборонних споруд пояснюється тим, що саме замки першочергово будувалися як захисні феодалські маєтки, а лише потім, як житло. Серед останніх широко відомі Венеціанський замок у Трієсті, замок Романьольо у Тренто, замок норманів у Козенці тощо.

Меморіальні пам'ятки можна вважати неконкурентоспроможними на “ринку” архітектурно-історичних ресурсів італійських міст. Винятком є лише Рим, на території якого розташовані Тріумфальна арка Тіта та Колона Трояна, а також Кампобассо із відомим мавзолеєм Теодоріха (520

р.). Унікальними у своєму роді можна вважати пам'ятки садово-паркового мистецтва, які серед двадцяти чотирьох міст Італії розташовані лише у Римі і представлені Вілою Фарнезіна (1506-10 рр.) та Вілою Мадама (XV ст.).

Архітектурно-історичний потенціал Італії охоплює різні за цінністю пам'ятки – місцеві, регіональні, загальнодержавні, світові. Серед останніх провідне місце займають пам'ятки всесвітнього значення, які внесені до списку спадщини ЮНЕСКО. Більшість туристів, що відвідують Італію, перш за все, прагнуть ознайомитися із такими всесвітньо визнаними об'єктами. До списку культурної спадщини ЮНЕСКО входять 47 об'єктів (2011 р.) на території Італії [6]. Представники ЮНЕСКО під час проведених досліджень встановили, що 5,3% всіх історичних пам'яток світового значення зосередженні саме тут. Станом на 2011 р. на території Італії знаходиться більше об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, ніж у жодній країні світу, і крім цього ще 39 об'єктів перебувають у числі кандидатів на включення до списку Всесвітньої спадщини.

Найвизначні пам'ятники історії та архітектури розташовані на територіях десяти з двадцяти адміністративних одиниць Італії. Максимальна концентрація найбільш цінних для людства пам'яток виявлена на території таких областей Італії як Тоскана, Лаціо, Емілія-Романья. Разом на ці три адміністративні одиниці припадає 55% від усіх пам'яток ЮНЕСКО в країні [4].

Отже, архітектурна спадщина Італії різноманітна й багата. Унікальні споруди різних часових епох викликають постійний інтерес у відвідувачів країни, зокрема туристів, що перебувають у пізнавальних місцевих турах.

Також привабливими елементами пізнавального туризму в Італії є літературні пам'ятки, музичні фестивалі, образотворче мистецтво, художня література тощо [2]. Італійське мистецтво, базуючись на надбаннях грецького та римського мистецтва, найбільшого розквіту набуло в XIV ст. Шедеври художників того часу отримали назву работ епохи "Відродження". Відображаючи людину у взаємодії з природою, заставляючи звертати увагу на фізичні закони, картини того часу і сьогодні викликають не абиякий інтерес у туристів.

Для справжніх цінувальників мистецтва, в Італії проводять екскурсійно-туристичні тури по галереях і місцевих музеях Риму, Туріну, Неаполю, Венеції тощо. Під час екскурсій туристи дізнаються, що XVI ст. вважається для Італії століттям повного розквіту культури і мистецтва епохи Відродження. У живопису цього часу найбільше яскравіше виразилися естетичні ідеали італійського народу, ідеї гуманізму і віра у творчу і духовну могутність людини.

На основі аналізу існуючих енциклопедичних видань, обробки відповідних даних була узагальнена інформація, що відбиває структуру найвизначніших біосоціальних туристичних ресурсів у галузі музики, образотворчого мистецтва та літератури Італії (табл. 2).

Табл. 2

Розташування місць життя, творчості та смерті найвидатніших італійських діячів культури XVI-XX ст.

<i>Прізвище, ім'я</i>	<i>Місце народження</i>	<i>Місця роботи і творчості</i>	<i>Місце смерті</i>
<i>Діячі музики</i>			
Клаудіо Монтеверді	Кремона	Рим	Венеція
Антоніо Вівальді	Венеція	Венеція	Відень
Джованні Перголезі	Єзі (Анкона)	Неаполь	Неаполь
Доменіко Чімароза	Аверса	Неаполь	Венеція
Луїджі Боккеріні	Лукка	Мадрид	Мадрид
Луїджі Керубіні	Флоренція	Болонья	Париж
Джоаккіно Россіні	Пезаро	Болонья	Париж
Вінченцо Білліні	Катанія	Неаполь, Рим	Сицилія
Джузеппе Верді	Ронкола	Мілан	Мілан
Руджеро Леонкавалло	Неаполь	Неаполь	Монтекатіні-Терме
П'єтро Масканьї	Ліворно	Мілан	Рим
Джакомо Пуччіні	Лукка	Мілан	Брюссель
Франческо Чілеа	Реджо-ді-Калабрія	Неаполь	Варацце
Франческо Маліп'єро	Венеція	Венеція	Тревізо
<i>Діячі образотворчого мистецтва</i>			
Леонардо да Вінчі	Вінчі	Мілан	Амбуаз
Мікеланджело де Караваджо	Мілан	Рим	Гроссето
Мікеланджело Буонарроті	Ареццо	Флоренція	Рим
Рафаель Санті	Урбіно	Рим	Рим
Джованні Антоніо Каналетто	Венеція	Венеція	Венеція
Антоніо Канова	Посаньо	Рим	Венеція
Ренато Гуттузо	Багерія	Рим	Рим
Умберто Боччоні	Реджо-ді-Калабрія	Мілан	Верона
<i>Діячі літератури</i>			
Лудовіко Аріосто	Реджо-Емілія	Рим	Феррара
Едмондо де Амічіс	Онелья	Рим	Бордігера
Джованні Берше	Мілан	П'ємонт	Турин
Джованні Верга	Катанія	Мілан	Катанія
Луїджі Піранделло	Агрідженто	Рим	Рим
Антоніо Грамші	Алес	Турін	Рим
Філіппо Томмазо	Александрія (Єгипет)	Рим	Белладжо
Карло Коллоді	Флоренція	Флоренція	Флоренція
Карло Гольдоні	Венеція	Венеція	Париж
Джакомо Леопарді	Реканаті	Рим, Мілан	Неаполь
Джанні Родарі	Оменья	Рим	Рим

Історико-культурна спадщина італійців складається не тільки із творів художників, архітекторів, музикантів, письменників, праць вчених тощо, сюди належать також й матеріальне надбання, що об'єднує фольклор, танці, фестивалі, релігійні ритуали та ін. [5].

Італія, виступаючи великим туристичним осередком Європи, характеризується потужним розвитком народних промислів і пропонує туристам сувеніри, що виконані місцевими майстрами і ремісниками (табл. 3). Сувеніри – гарна пам'ять про країну. До того ж, пам'ятні сувеніри, виготовлені в країні безпосереднього відвідування, має для туристів найбільшу значимість.

Табл. 3

Характеристика національного ремісництва різних областей Італії

<i>Художні промисли, що отримали найбільший розвиток</i>	<i>Області</i>
<i>Народні промисли, що пов'язані з обробкою рослиної сировини</i>	
дерев'яні діжки	Молізе
галантерейні вироби	Тоскана
бочки	Валле-д'Аоста
плетенкарство	о. Сардинія
різьблення по дереву	Ломбардія, Трентіно-Альто-Адідже
декоративний розпис	П'ємонт, Молізе
<i>Народні промисли, що пов'язані з обробкою тваринної сировини</i>	
художня обробка шкір і вовни	Апулія
<i>Народні промисли, що пов'язані з обробкою тканини</i>	
плетіння рибальських сіток	Апулія, Базіліката, Сардинія
килимарство	Калабрія, Апулія, Абруццо
виготовлення декоративних тканин	Ломбардія
плетіння мережева	Венеція
вишиванка	Фріулі-Венеція-Джулія, Умбрія
<i>Народні промисли, пов'язані з обробкою нерудної сировини</i>	
склоробне виробництво	Венеція
гончарство	Марке, Лаціо
декоративна кераміка	Сицилія, Сардинія
<i>Народні промисли, пов'язані з обробкою металу</i>	
художня обробка металу	Емілія-Романья, Ломбардія

Художнє ремісництво італійців має давні традиції. Кожна область країни відома певним видом народного мистецтва, яким тут займаються століттями. Кустарні промисли розвинуті як у містах, так і в сільських місцевостях. В італійських селах існує безліч дрібних майстерень, де

виготовляють предмети широкого споживання у селянському побуті. Традиційні вироби сіл області Молізе – дерев'яні діжки і мідні каструлі, кустарі Апулії спеціалізуються на обробці шкір і вовни, а в деяких селах цієї області плетуть рибальські сітки.

Багатотисячолітні традиції має в Італії майстерність керамістів. Майстерні і дрібні фабрики випускають як побутову, так і декоративну кераміку. У кожній області керамічні вироби відрізняються, як формою, так і художньою обробкою. На півдні розвинуті також килимарство і виготовлення декоративних тканин. Селяни Калабрії, Апулії, Абрुццо тчуть на ручних верстатах килими і покривала. Кожен район зберігає свої традиції у виборі сировини, кольорів тощо [4].

Дуже давню історію має в Італії склоробне виробництво. Всесвітню відомість одержали вироби венеціанського острова Мурано. Тут народні художники-склодуви виготовляють бісер, графіни з важкого скла з домішкою свинцю, найтонші кришталеві вази, люстри з кольорового прозорого скла, витончені фігурки риб, птахів та ін. Інший венеціанський острів – Бурано, славнозвісний своїми найтоншими мереживами.

Флоренція відома плетеними виробами. Тут із місцевої соломки, болотного очерету, рафії і дрібних вербових лозин ремісники майструють скриньки, гаманці, пояси, знамениті флорентійські капелюхи із широкими полями, сумки та іншу галантерею. Всі ці предмети знаходять широкий збут у самому центрі міста на так званому Солом'яному ринку.

Особливим колоритом своїх плетених предметів відрізняється острів Сардинія. З волокна місцевих рослин (карликової пальми, очерету і золотоголовника) сардинські ремісники виготовляють кошики, скриньки, домашнє вбрання тощо. Всесвітню популярність одержало містечко Кастель-Сардо, де плетуть особливо витончені вироби.

Альпійські райони здавна знамениті різьбленням по дереву й інкрустацією дерев'яних предметів. Ці ж області славнозвісні майстернями по художній обробці металу, головним чином, міді і заліза. Особливо різноманітним тут є асортимент кованих залізних предметів. Це головним чином домашнє вбрання – цебра, глечики, сковороди, тази тощо. З міді виготовляються більш витончені, багато прикрашені предмети – свічники, світильники, судини усіляких форм. Майстерність ремісників у багатьох родинях передається з покоління в покоління.

Придбані туристами під час відпочинку або екскурсії сувеніри зберігають пам'ять про відпочинок і країну в цілому, підсилюючи мотив повторного її відвідування.

Висновки. Отже, наявні рекреаційні ресурси нерозривно пов'язані із культурою італійців, яка є надзвичайно багатою і різноманітною. Відтворюючи в собі елементи світогляду італійського народу, його історію, вона становить велику спадщину не тільки Італії, а й всього світу у цілому. Особливості культурного життя Італії у цілому та окремих її областей зокрема все частіше спонукають людей ознайомитися з нею.

Об'єкти, що відвідуються туристами, сприяють збагаченню їх духовного світу, розширенню кругозору. Звідси й культура італійців виступає одним із основних елементів туристського інтересу, у тому числі і українців.

1. Азар В. *Классическая Италия: познавательный тур* // *Туризм М.* – 1997. – №7. – С.28–30.
2. Безуглий В.В. *Економічна і соціальна географія зарубіжних країн* – К.: «Академія», 2007. – 704 с.
3. Ухтырева З.Н. *Лiguria* // *Вояж и отдых.* – 2000. – №5-6. – С. 26-32.
4. *Все об Италии* [Електронний режим] – Режим доступу: www.italy.ru.
5. *Достопримечательности Италии* [Електронний режим] – Режим доступу: <http://www.laitalia.ru>.
6. *Офіційний сайт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО* [Електронний режим] – Режим доступу: <http://whc.unesco.org>.